

ти певний економічний комплекс з країнами Близького Сходу на засадах найбільш доцільного розподілу праці й обміну продукцією" [6, с. 196]. Свої висновки він обґрунтовує численними статистичними викладками. Певні перспективи для українсько-турецької торгівлі він, зокрема, вбачає, як вказується в праці, "в зв'язку з енергійною політикою нової Турції до скорішої інтенсифікації й індустріалізації" [6, с. 198].

Естафету розробки геополітичної доктрини напередодні Другої світової війни перебрала Західна Україна і українська політична еміграція. Це пов'язано з тим, що знов на обрії замаячив образ незалежної України, на появу якої в результаті удару сил гітлеризму, сталінізму і західного світу розраховували деякі політичні українські угруповання за кордоном. У 1938 р. у Львові з'являється праця Юрія Липи (1900–1944) під характерною назвою "Призначення України". Він розглядає зв'язки населення нинішньої України ще з найдавніших часів з сусідніми народами, визначає роль і вплив кожного з них на різних етапах історії на долю нашого народу, його ментальність. У тексті Ю. Липи багато влучних оцінок і цікавих спостережень, які підтверджують його тезу про самобутність українців, їх призначення бути вільними і щасливими. І як квінтесенцію свого аналізу він висуває просту тезу: "Тільки вісь Південь-Північ є віссю українських земель" [2, с. 236]. І далі: "Оборона своєї осі Південь-Північ – це найважливіше завдання України в історії" [2, с. 237]. Він вірить у стабілізуючу роль вибудованої ним осі в світовій політиці.

Ю. Липа в дусі і термінах того часу докладно виклав своє бачення з погляду геополітики становища на Чорному морі, окреслив роль для кожної причорноморської країни, особливо відзначивши роль Кемаля Ататюрка, коли йшлося про Туреччину. У дусі "Орієнтації чорноморської" М. Грушевського написані розділи "Свідомість одності" та "Союз чорноморських держав". У них уже видно зближення його попередніх побудов з реальною політикою. Цей трактат-візія вимагає окремого поглибленого вивчення.

За часів перебування України у складі СРСР не було умов для розробки та реалізації подібного співробітництва. Лише після проголошення у 1991 р. незалежності України настав новий етап. У 1993 р. український Інститут трансформації суспільства розпочав дослідження потенційних можливостей і переваг балто-чорноморського партнерства. Уперше після дезінтеграції Радянського Союзу про необхідність балто-чорноморського співробітництва за участю України на урядовому рівні заговорив колишній президент Литви Альгірдас Бразаускас на саміті 1997 р. у Вільнюсі. Саме під час головування цієї країни в Раді держав Балтійського моря (РДБМ) було досягнуто консенсусу щодо участі третіх сторін, зокрема України, у діяльності цієї організації. Двома роками пізніше на конференції в Клайпеді президенти Литви, України та Польщі обговорюва-

ли спільні проекти створення нових транзитних шляхів, що має важливе гео економічне значення у зв'язках між регіонами Балтійського та Чорного морів.

Було встановлено дружні стосунки з Туреччиною, важливе місце надавалося питанню об'єднання зусиль держав Чорноморсько-Балтійської зони, але ця ідея у зв'язку з розширенням НАТО на Схід виявилася безперспективною. Україна знову опинилася перед дилемою: Схід чи Захід, а чи "сіра зона" між ними. Нас штовхають до стану "болісної невизначеності" щодо нашого єства, європейці ми чи азіати, щоб переконати нас, що ми євразійці. На нашу думку, ніяких об'єктивних підстав для сумнівів нема. Ми реально перебуваємо в Європі, наша культура європейська, хоча й зазнала впливів східних сусідів. Ми зробили свідомо вибір: інтегруватися в об'єднану Велику Європу. Але це не перешкоджає реалізації "чорноморської орієнтації", яка відповідає нашим національним, безпековим і економічним інтересам, саме на Півдні, в Азії і Африці ми можемо бути конкурентоспроможними, знайти друзів і нові джерела енергії.

Практичним втіленням ідей творців "Чорноморської доктрини", на нашу думку, стали ОЧЕС та ГУАМ, у яких Україна могла б відігравати набагато значущу роль.

На наш погляд, "чорноморська орієнтація" для нашої країни залишається актуальною і не вступає в суперечність ні з нашою європейськістю, ні з членством Туреччини в НАТО, бо, врешті, Туреччина теж є частиною Європи, а Україна намагається інтегруватися з НАТО та ЄС. Разом з Туреччиною ми можемо забезпечувати стабільність у Чорноморському регіоні, впливаючи на весь Близький Схід, для чого обов'язково повинні брати участь у творенні європейської системи колективної безпеки. Це відповідає нашим національним інтересам не тільки з політичної чи оборонної точки зору, а й з економічної. Орієнтація на вісь Північ-Південь (або Балтика і Середземномор'я) допоможе нам у розв'язанні питання диверсифікації джерел надходження енергоносіїв. Не треба багато казати про значення Євразійського транспортного коридору. При розумному підході можна вирішити й питання конкуренції нафтопроводів. Треба тільки, щоб погляди були ширші й спрямовані на перспективу як в Україні, так і в Туреччині. Врешті-решт про це говорить інстинкт самозбереження. Наша природна "чорноморська орієнтація" ніяким чином не означає відмову від взаємно корисних рівноправних стосунків з іншими країнами – на Заході і Сході.

1. Великий українець. – К., 1992. 2. Липа Ю. Призначення України. – Львів, 1992. 3. Рассоха Л. Балто-чорноморське партнерство: перспективи є // Україна і світ. – 2006. – № 20-21. 4. Рудницький С. Коротка географія України. – Ч. II. (Антропогеографія). – Львів, 1914. 5. Рудницький С. Чому ми хочемо самостійної України. – Львів, 1994. 6. Синівський А. Вибрані праці. – К., 1993. 7. Черніков І. 3 глибин століть. Про миротворчу тенденцію у взаєминах України і Туреччини в контексті історії // Політика і час. – 1994. – № 7. – С. 82. 8. Україна та Росія у системі міжнародних відносин: стратегічна перспектива : Монографія. – К., 2001.

Надійшла до редколегії 05.09.06

ЮВІЛЕЇ

БОРИСУ ПАВЛОВИЧУ ЯЦЕНКУ – 65!

Доктор географічних наук, професор Борис Павлович Яценко народився в с. Малий Висторок Лебединського району Сумської області наприкінці 1941 р. У 1963 р. закінчив Східний факультет Санкт-Петербурзького (Ленінградського) університету за спеціальністю сходознавець-філолог (японознавець). У 1963–1967 рр. – аспірант географічного факультету Санкт-Петербурзького університету. У 1967 р. захистив кандидатську дисертацію на здобуття наукового ступеня

кандидата географічних наук на тему: "Північні райони Японії" за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія. Наприкінці 60-х років повернувся в Україну і продовжив свою наукову та викладацьку діяльність. З 1970 р. – старший викладач, з 1976 р. – доцент кафедри економічної географії Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. З 1991 р. – завідувач новоствореної кафедри країнознавства та туризму вищезазначеного університету. З 1992 р. за сумісництвом

працював також провідним науковим співробітником відділу Сучасного Сходу Інституту сходознавства Національної Академії наук України. У 2001 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора географічних наук на тему "Структура господарства Японії" за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія. Опублікував понад 160 наукових робіт, у тому числі особисто і у співавторстві 21 монографію.

Основні наукові праці: співавтор підручників і монографій "Економічна і соціальна географія світу" (1997, 1998, 2000), "Світова економіка" (2000), "Економіка за-

рубіжних країн" (1997), "Опыт рыночных отношений в Японии" (1992), "Япония" (в серии "Современный монополистический капитализм") (1981), "Економічна географія зарубіжних країн", т. 1–3 (1975, 1978, 1981).

Наукові інтереси: дослідження географії світового господарства, географії міжнародних економічних відносин, проблем політичної географії та геополітики. У країнознавстві – різноманітні аспекти японознавства, а також географії господарства інших економічно розвинених країн.

ІГОРЮ ГЕОРГІЙОВИЧУ СМІРНОВУ – 60!

Доктор географічних наук, професор Ігор Георгійович Смирнов народився в м. Кам'янці-Подільському Хмельницької області 27 вересня 1946 р. Аура цього історичного, багатонаціонального міста багато в чому визначила подальший шлях ювіляра: його цікавість до географії, здібності до вивчення іноземних мов. Закінчивши в 60-х роках Кам'янець-Подільський індустріальний технікум та відслуживши в Радянській Армії, Ігор Георгійович вступив на географічний факультет Київського університету ім. Т.Г. Шевченка і в 1973 р. закінчив його. У 1974–1997 рр. працював у Київському державному торговельно-економічному інституті (з 1994 – університет) асистентом, ст. викладачем (1982), доцентом кафедри зовнішньоекономічної діяльності (з 1988), заступником декана факультетів обліково-фінансового та економіки, менеджменту, права. У 1982 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук на тему: "Територіально-економічні зв'язки промисловості та торгівлі та їх вдосконалення (на прикладі виробництва та споживання тканин в Україні)"

за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія. У 2004 р. успішно захистив докторську дисертацію на тему: "Теоретичні основи логістики", розширивши предметно-об'єктивне коло суспільної географії дослідженнями з геологістики. Опублікував особисто й у співавторстві понад 100 наукових статей, у тому числі брав участь у написанні п'яти навчальних посібників.

Основні наукові праці: співавтор посібників "Розміщення виробництва непродовольчих товарів в Україні" (1992), "Розміщення виробництва продовольчих товарів в Україні" (1993), "Територіальні особливості розвитку внутрішньої торгівлі в Україні" (1995), автор брошур "Регіональні зв'язки торгівлі та їх моделювання" (1984), "Міжгалузеві та регіональні зв'язки торгівлі в ринкових умовах" (1991), монографія "Логістика: просторово-територіальний вимір" (2004).

Ігор Георгійович енергійно поширює геологістику "в маси", активно співпрацює з фаховими журналами з маркетингу та логістики, має декілька аспірантів.